

UMEÅ UNIVERSITET

Verksamhetsplan för Läraryhögskolan

för 2020-2022

FASTSTÄLLD AV LÄRARHÖGSKOLANS STYRELSE 2019-10-24

UMEÅ UNIVERSITET

Verksamhetsplan för Lärarhögskolan 2020-2022

Nedan presenteras Lärarhögskolans verksamhetsplan med utgångspunkt i Umeå universitets vision, genom strategier kopplade till olika målområden. Avsnitt som är märkta med en asterisk* framför innebär att området tillhör ett nationellt uppdrag enligt regleringsbrev och nationella anvisningar.

Utbildning

Målområde 1: Utbildning med hög kvalitet:

Utgångspunkt i vision för Umeå universitet:

Framgångsrika medarbetare och motiverade studenter väljer Umeå universitet tack vare vår kreativa akademiska miljö, höga pedagogiska kvalitet och förstklassiga infrastruktur.

Forskning stärker utbildning. Utbildning stärker forskning.

Här får [studenterna] kunskap och handlingsberedskap att driva utveckling [...].

Vår breda verksamhet och tradition av samarbete över ämnesgränser ger oss fördelar och försprång.

Umeå universitet attraherar en mångfald av studenter som berikar den akademiska miljön genom sina olika erfarenheter och perspektiv.

Att möta omvärldens förändrade krav och förväntningar och driva omställningen till ett hållbart samhälle är en av universitetets viktigaste uppgifter.

Analys

Detta mål är uppdelat i följande två områden:

- 1) åtgärder för att förstärka programutbildningarnas kvalitet,
- 2) utveckling av kvalitetssystemet.

1) Åtgärder för att stärka programutbildningarnas kvalitet.

Merparten av utvecklingsarbetet kopplade till Lärarhögskolans programutbildningar bedrivs inom ramen för den årliga kvalitetscykeln med uppföljnings- och åtgärdsplan för respektive program. I verksamhetsplanen behandlas därför endast ett par övergripande strategiska områden för kvalitetsutveckling av programmen (se "Kvalitetsarbete inom Lärarhögskolan): programansvar, kravnivåer, examensarbetenas professions- och forskningsanknytning, muntlig och skriftlig kommunikation samt hållbar utveckling. Utveckling av verksamhetsförlagd utbildning och praktik utgör ett särskilt målområde, se nedan.

Enligt nyligen genomförda utvärderingar av Lärarhögskolans organisation och verksamhet så behöver programansvaret stärkas upp i anslutning till varje utbildningsprogram. (se Auditgranskning av Lärarhögskolan 2017-2018 och den av rektor initierade externa granskning 2019 "Organisation för lärarutbildning och utbildningsvetenskaplig forskning"). Åtgärder har vidtagits vid Lärarhögskolan efter auditgranskningen 2017-2018 för att stärka upp programansvaret i form av att särskilda utbildningsledare tydligt kopplats till respektive program. Respektive programrådsordförande har också fått utökad tid för uppdraget. Bedömningen är emellertid att dessa åtgärder inte är tillräckliga. Även den huvudsakliga kritiken i den externa granskning som genomförts på uppdrag av rektor 2019: "Organisation för lärarutbildning och utbildningsvetenskaplig forskning" berör nämligen programansvaret och mer specifikt avsaknaden av en person som har i uppgift att följa studentkullar genom utbildningen och fungera som en sammanhållande studiesocial länk. Behovet av en tydligt utpekad kontaktperson till respektive

UMEÅ UNIVERSITET

utbildning har även lyfts i dialog mellan Lärarhögskolan och Umeå Studentkår som ett särskilt utvecklingsområde i anslutning till Studentkårskrivelsen 2019.

Utöver behovet av en kontaktperson menar Lärarhögskolan att ett ännu mer utvecklat system för programansvar ytterligare skulle främja det operativa uppföljnings- och utvecklingsarbetet i anslutning till varje program och samordningen mellan medverkande institutioner i övergången mellan olika kurser och delar av respektive utbildning. För att åstadkomma detta behöver bland annat fördelningen av åtaganden mellan olika professionella funktioner; utbildningsledare, programrådsordförande och/eller programrådsansvarig (om lärosätet hellre vill använda detta begrepp), programråd, kontaktperson gentemot studenterna, studievägledare, VFU-handläggare, osv., ses över för att åstadkomma en ännu mer funktionell organisation. I arbetet blir det viktigt att starta med en tydlig definition av begreppet ansvar. Att ta ansvar för en utbildning handlar inte bara om att det finns en utsedd kontaktperson för studenter. Att ta ansvar handlar ytterst och framförallt om att skapa förutsättningarna för utformningen av en så god utbildning som möjligt genom att allt fungerar och ligger på rätt nivå – styrning, ledning, beslut, beredning, uppföljning, granskning samt administration – samt att det finns ett gott och professionellt stöd för studenterna i den aktuella utbildningen.

Programuppföljningar av Umeå universitets lärarprogram visar att studenter delvis upplever att kraven i delar av utbildningarna är för låga. Kommentarer om detta i programutvärderingarna har kunnat följas i flera år om än i mindre skala, men har ökat i 2019 års programutvärderingar. Särskild den utbildningsvetenskapliga kärnan pekas ut som ett område med delvis låga kravnivåer. Även UKÄ:s granskning av grundlärarexamen mot fritidshem och förskollärarexamen visar att lärosätet behöver arbeta ännu mer intensivt med examination och bedömning för att tydliggöra och säkerställa adekvata kravnivåer.

Ytterligare ett utvecklingsområde är att stärka programutbildningarnas examensarbeten avseende såväl forsknings- som professionsanknytning. Inom ramen för ett tillsatt samverkanslektorat genomförs under 2019-2021 ett uppdrag med utveckling och organisering av examensarbeten innefattande kartläggning och sammanställning av tidigare och nuvarande samarbeten mellan studenter, lärare, förskollärare och forskare (utöver ordinarie handledning). Uppdraget omfattar även att i dialog med kursgivande institutioner se över hur incitament och förutsättningar kan skapas för studenter, skollärare, förskollärare och forskare att samarbeta för att främja ökad forsknings- och professionsanknytning. Målet är att skapa hållbara strukturer för att stärka forsknings- och professionsanknytning i studenternas examensarbeten. Även finansiering av examensarbeten behöver ses över, då den prislapp som för närvarande är kopplad till humanistiska och samhällsvetenskapliga ämnen för närvarande är mycket begränsad.

Muntlig och skriftlig kommunikation, men också utveckling av elevers språkliga förmåga, utgör en central del av läraryrket. Undersökningar visar att särskilda satsningar på att stärka studenters skrivförmåga under den inledande utbildningstiden ger positiva effekter som till exempel, lägre avhoppsfrekvenser.¹ Utvecklad språkförmåga är också ytterst en demokratifråga och därigenom central för hela samhället. Under 2017-2019 har arbeten genomförts för att stärka studenters skrivförmåga och vetenskapliga progression i ämneslärarprogrammet genom ett pilotprojekt samt i grundlärarprogrammet genom framtagandet av ett progressionsdokument för att utveckla av skrivande. En god utveckling på detta område kräver utöver ett genomtänkt innehåll och upplägg i utbildningen också att lärarutbildare besitter grundläggande skrivdidaktisk kompetens och god kommunikativ förmåga, vilket innebär att insatser kan behöva göras även på detta område. Målsättningen för den kommande perioden är att fortsätta att utveckla och implementera denna verksamhet i samverkan med programråd, institutioner och enheter vid Umeå universitet. De institutioner och enheter som har den bästa kompetensen inom språkutveckling bör i första hand komma i fråga för uppdrag inom området, avseende exempelvis utveckling av progressionsdokument och intern kompetensutveckling av lärarutbildare. Särskilda insatser behövs även för studerande som inte har svenska som modersmål,

¹ Ask, S. 2007. Vägar till ett akademiskt skriftspråk. Acta Wexionensia, 115. Växjö: Växjö University Press. Borell, K. 2011. Integrerat skrivande i socionomutbildningen. Ett försök och några förslag. Pedagogiska meddelanden, nr. 7/2011. Sundsvall: Institutionen för socialt arbete, Mittuniversitetet.

UMEÅ UNIVERSITET

I arbetet med inlämnade självvärderingar till Universitetskanslersämbetets granskning av Umeå universitets lärarprogram har det blivit tydligt att området hållbar utveckling – i alla dess aspekter dvs. ekonomiska, sociala och biologiska – ytterligare behöver stärkas upp avseende både innehåll och progression i Umeå universitets lärarprogram.

I anslutning till 2019 års studentkårsskrivelse föreslås även att områdena studentinflytande och information utgör ett särskilt fokusområde för de kommande tre åren. Då nyckelpersoner inom Studentkåren sitter på relativt korta mandat, bör rutiner för information mellan Lärarhögskolan och UmPe (Umeåpedagogerna) upprättas så att alla nytillträdde ombud och funktioner vid kåren får information om hur Lärarhögskolan fungerar, vilka råd som behöver studentrepresentation osv. Ett exempel på en sådan rutin är att Lärarhögskolans ledning varje år bör besöka UmPes styrelse och ge en presentation av verksamheten. En annan är att Lärarhögskolans ledning bör stämma av minst en gång per termin med UmPe för att säkerställa att alla råd, kommittéer och undergrupperingar har adekvat studentrepresentation.

2) Utveckling av kvalitetssystemet.

Utöver Umeå universitets reguljära komponenter i kvalitetssystem för utbildning (programutvärderingar, kursutvärderingar osv.) har Lärarhögskolan lagt till ytterligare ett antal granskande inslag: exempelvis mittprogramsutvärdering, alumnuppföljning och avhopsanalys (Se ”Kvalitetsarbete inom Lärarhögskolan”). Lärarhögskolans uppföljningsarbete behöver dock utvecklas och/eller stärkas upp ytterligare enligt följande:

- kollegial granskning av examensarbetet. I Universitetskanslersämbetets granskning av Umeå universitets lärarprogram har förskollärarexamen och grundlärarexamen med inriktning mot fritidshem fått omdömet ifrågasatt kvalitet. Kritiken rör främst säkerställande av ett antal examensmål, varav några är kopplade till utbildningens självständiga arbeten. För att säkra kvalitén på utbildningarnas examensarbeten bör ett system för kollegial granskning av examensarbeten införas, så att brister systematiskt kan fångas upp och upptäckas på en övergripande nivå,
- lärarkompetensen i samtliga program bör följas upp systematiskt, förslagsvis via en treårscykel (dvs. vart tredje år) och ligga till grund för fördjupade analyser och diskussioner med medverkande institutioner,
- komplettera nuvarande matrisarbete (komponent i Umeå universitets kvalitetssystem där det framgår hur utbildningarnas förväntade studieresultat möter de nationella examensmålen i en progression) med en systematisk uppföljning och revidering av kursplaner i anslutning till varje program vart tredje år i dialog med programråd och medverkande institutioner. Bland annat är det erfarenheterna från UKÅ:s granskning av Umeå universitets lärarexamina som uppmärksammat Lärarhögskolan på behovet av en rutin för regelbunden systematisk översyn.

Strategier:

Lärarhögskolans programutbildningar:

- Utveckla och förstärk programansvaret, bland annat genom utseende av en kontaktperson gentemot studenterna i respektive program men även genom att åstadkomma en ännu tydligare och mer effektiv modell för uppföljnings- och åtgärdsarbete samt samordning mellan medverkande institutioner i respektive program i övergången mellan olika kurser och delar i respektive utbildning,
- Översyn av kravnivåer, examinationsformer och bedömningskriterier, med start i utbildningsvetenskaplig kärna,

UMEÅ UNIVERSITET

- Fortsatt satsning på att utveckla studenternas skrivande i de olika utbildningsprogrammen genom innehåll och upplägg samt genom att lärarutbildare ges möjlighet till fortbildning i såväl skrivdidaktik som i svenska som andraspråk,
- Stärk examensarbetens forsknings- och professionsanknytning (samverkanslektorat 2019-2021),
- Översyn av finansieringsformer för examensarbetet,
- Förstärk hållbar utveckling i 1) samtliga lärarprogram i 2011-års lärarutbildningsreform där hållbar utveckling även utgör del av ett examensmål, 2) andra program under lärarhögskolans område,
- Stärk upp rutiner kring studentinflytande och information.

Kvalitetssystem:

- Inför ett system med kollegial granskning av examensarbeten,
- systematisk uppföljning av lärarkompetens i programutbildningarna,
- systematisk uppföljning och revidering av kursplaner i anslutning till varje program vart tredje år.

Målområde 2: Kompetensförsörjning av lärare i regionen och nationellt

Utgångspunkt i vision för Umeå universitet:

Lärosätet är en drivkraft för tillväxt och förser Norrland, Sverige och världen med välutbildad arbetskraft.

Umeå universitet erbjuder flexibla utbildningar som möter behoven i ett föränderligt arbetsliv som förutsätter livslångt lärande

Umeå universitet attraherar en mångfald av studenter som berikar den akademiska miljön genom sina olika erfarenheter och perspektiv.

Analys

Detta mål är uppdelat i följande två områden:

- 1) Reguljär utbildning,
- 2) Nationella regeringsuppdrag och satsningar,
- 3) Fortbildning på avancerad nivå.

1) Reguljär utbildning.

Idag saknas 80 000 behöriga lärare och till 2031 behöver Sveriges skolhuvudmän rekrytera 187000 lärare (SKL-rapport, 2018). Med anledning av den regionala och nationella lärarbristen inom i stort sett alla ämnen och inriktningar är en huvudsaklig uppgift för Lärarhögskolan under den närmaste perioden att ge en god utbildning och utbilda så många lärare som möjligt. Centralt är också att skapa möjligheter för fler att påbörja och genomföra en lärarutbildning. Lärarhögskolan har också som övergripande målsättning att behålla och utveckla nuvarande bredd i utbildningsutbudet för lärar- och specialpedagog/-lärarutbildning, under förutsättning att kvalitén kan garanteras och ekonomiskt hållbara modeller för att ge utbildningen kan åstadkommas. Att ha en så bred lärarutbildning som möjligt är också ett sätt för Umeå universitet att ta ett reellt regionalt ansvar. Vid ett lärosäte i den norra regionen ska lärarutbildning kunna ges inom en vid variation av ämnen och examensinriktningar, för att säkra försörjningen av lärare

Antalet sökande till Umeå universitets lärarprogram har de senaste åren minskat något, vilket är i linje med utvecklingen i landet i övrigt. Umeå universitet fyller inte sina platser på alla program och nyttjar inte heller fullt ut de extraplatser som i regleringsbrev tilldelats av regeringen (Utbyggnad av vissa utbildningar i enlighet med riksdagens beslut*). Ett utbildningsutbud som

UMEÅ UNIVERSITET

utöver de reguljära campusutbildningarna också innefattar ett antal varianter av flexibla och tillgängliga alternativ exempelvis distansutbildning, dock alltid med vissa regelbundna campusträffar, skulle kunna innebära fler sökande samt att fler lärare utbildas. I budgetpropositionen för 2020 har regeringen också aviserat en satsning på arbetsintegrerad lärarutbildning, innebärande bland annat att denna utbildningsform ska vara tillgänglig i hela landet. Att erbjuda flexibla och tillgängliga utbildningsformer och arbetsintegrerade utbildningar är också ett sätt att främja breddat deltagande enligt regleringsbrev och nationella anvisningar*. Målsättningen inför den kommande perioden är därför att i samarbete med regionen och medverkande institutioner utveckla fler programutbildningar som kan ges med flexibla och tillgängliga former.

Under 2018-2019 har en flexibel variant av den kompletterande pedagogiska utbildningen (KPU) utvecklats, som erbjuder de studerande relativt flexibla möjligheter att växla upp och ned i studietakt från 50 % till 100 %. Vid Umeå universitet finns ytterligare en variant av den kompletterande pedagogiska utbildningen som ges med förhöjd studietakt för studerande med en forskarexamen inom naturvetenskapliga ämnen och matematik fram till och med våren 2021. KPU med förhöjd studietakt har ett mycket högt söktryck, såväl den variant som ges för studerande med en forskarexamen* som den tidigare ordinarie varianten. Av denna anledning är det strategiskt viktigt för Umeå universitet att utbildningsvarianten kan ges även fortsättningsvis vid Umeå universitet i någon form, då den innebär en möjlighet att ytterligare öka antalet utbildade ämneslärare*.

Nuvarande utbildning brottas emellertid med vissa kvalitetsproblem. Programmets utformning, med många små kurser och stundtals flera medverkande institutioner i varje kurs, innebär logistiska problem för institutioner. Detta inverkar negativt på lärares arbetsmiljö och därmed på möjligheterna att utforma en utbildning med hög kvalitet. Även genomströmningen är delvis problematisk då alla studerande inte blir färdiga i tid. Likväl är genomströmningen på denna utbildningsvariant bättre än för de reguljära längre programmen. Inom KPU med förhöjd studietakt är det framförallt det avslutande examensarbetet som bromsar upp studenternas väg mot examen. Lärarhögskolans bedömning är därför att en översyn av nuvarande utbildningsvariant av KPU med hög studietakt bör genomföras. Målsättningen med översynen är att utveckla en ny variant av KPU med förhöjd studietakt (såväl den ordinarie, som den för personer med en forskarexamen) med mer sammanhållna kursuppslag och där det självständiga arbetet eventuellt utgår. I Högskoleförordningen stipuleras nämligen inget krav på att ett självständigt arbete måste ingå i KPU, däremot i examen, varför ett självständigt arbete på minst magisternivå måste vara ett behörighetskrav.

I vissa kommuner i regionen är bristen på utbildade ämneslärare mot årskurs 7-9 stor. Umeå universitet har sedan 2014 avbrutit intaget till årskurs 7-9, då utbildningen i den treämnesvariant som gavs då hade mycket få sökande. Noteras bör dock att alla ämneslärare som utbildas mot gymnasiet också får behörighet för årskurs 7-9, enligt förordningen. Det är med andra ord inte så att Umeå universitet inte utbildar lärare som kan vara yrkesverksamma i årskurs 7-9. Emellertid finns ingen separat programingång mot denna årskurs. Under en period har ett intag till en tvåämnesvariant mot årskurs 7-9 i estetiska ämnen med ingång slöjd prövats, dock utan framgångsrika resultat avseende andelen sökande. Sedan 2019 har även denna utbildningsvariant avbrutits. Mot bakgrund av den ökade efterfrågan på behöriga lärare i 7-9 bör Umeå universitet utreda huruvida en mer ekonomiskt hållbar variant av ämneslärarutbildning mot årskurs 7-9 kan startas i Umeå. En sådan kan med fördel ges med en gemensam ingång till ämneslärarutbildning mot både årskurs 7-9 och gymnasieskolan.

Lärosätet bör även intensifiera sina strategier kring marknadsföring och informationsinsatser för att öka andelen sökande till lärarutbildning.

UMEÅ UNIVERSITET

2) Nationella regeringsuppdrag och satsningar,

Inom regeringsuppdraget Fler vägar in i läraryrket 2018-2022 är målsättningen att flexibelt och tillgängligt kunna erbjuda ett flertal fristående kurser, exempelvis utbildningsvetenskapliga kärnkurser (UVK) och ämneskurser inom grundläraryrket. Studerande som läst dessa kurser kan sedan gå vidare och söka en reguljär lärarutbildning eller att fortsätta sina studier inom VAL och få redan avklarade kurser validerade. En utbildningsvariant för barnskötare till förskollärare, där möjlighet ges till validering av tidigare arbetslivserfarenhet, bör också övervägas. Verksamheten inom Fler vägar in främjar även i hög grad breddat deltagande*. För mer information se nationell och lokal handlingsplan för Fler vägar in.

Umeå universitet är även nationellt ansvariga för ämnesläraryrket i samiska och meänkieli* samt (tillsammans med fyra andra lärosäten) ansvariga för utveckling av utbildning av relevans för lärare i kulturskolan*. Inom dessa nationella uppdrag kommer arbetet att fortsätta enligt särskild plan för respektive område. Umeå universitet arbetar också för att kunna ge nya omgångar av Snabbspåret för nyanlända*, under förutsättning att finansiering kan erhållas från Arbetsförmedlingen.

3) Fortbildning på avancerad nivå.

Fortbildning på avancerad nivå behöver stärkas och tydliggöras för att i framtiden kunna fungera som nationella professionsprogram i linje med Skolkommissionens slutbetänkande "Samling för skolan" (U2017/1967/S). På så vis skapas en kvalificerad fortbildning på vetenskaplig grund, vilket är nödvändigt för att möta skollagens krav om att all utbildning i skolan "ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet" (Skollag 2010:800 5§). Kurser och utbildning på avancerad nivå tryggar också möjligheten för vissa grupper av lärare (främst förskollärare och fritidspedagoger i nuvarande lärarutbildningsreform) att bli behöriga till forskarutbildning². Genom en modell med akademiska professionsprogram närmar sig Sverige också den utveckling som redan skett i Finland och Norge, där samtliga lärarprogram är längre och ligger inom ramen för en magister- och masterstruktur. Detta höjer både kvalitén på och statusen på läraryrket, vilket i förlängningen leder till ännu fler sökande till lärarutbildningarna och en bättre utbildning för Sveriges barn, unga och vuxna.

I Lärarhögskolans fristående kursutbud ingår kurser på avancerad nivå inom huvudområdena pedagogisk yrkesverksamhet samt språkdidaktik. Kurserna är i huvudsak distansbaserade, så att så många lärare som möjligt kan ta del av utbudet även om de befinner sig i yrkesverksamhet på en annan ort. Utbudet är emellertid spretigt, där ett flertal institutioner ger delvis överlappande kurser. Det är idag också svårt för studenter som är intresserade av fortbildning på avancerad nivå att överblicka lämpliga alternativ fram till en examen. Bedömningen är därför att utbildningsutbudet behöver tydliggöras, stabiliseras och samordnas mellan medverkande institutioner för att skapa attraktiva vägar till magister- och masterutbildning på avancerad nivå. För att nå detta mål har nyligen ett samverkanslektorat 2019-2021 tillsatts med uppdrag att kartlägga och sammanställa nuvarande kursutbud och studentunderlag på avancerad nivå samt att i dialog med kursgivande institutioner utreda hur förutsättningar för ett stabilare utbud och bättre planeringsmöjligheter kan åstadkommas. Även arbetet med synliggörande av utbudet på webben och marknadsföring behöver också intensifieras.

Strategier:

Reguljär utbildning (samtliga strategier under denna rubrik anknyter till nationella uppdrag enligt regleringsbrev och nationella anvisningar*):

- I dialog med regionen och medverkande institutioner anpassa fler lärarprogram så att de är möjliga att läsa flexibelt och tillgängligt, samt eventuellt arbetsintegrerat,

² Längst väg att gå i nuvarande lärarutbildningsreform har yrkeslärare, då deras högskoleutbildning endast utgör 90 hp på grundnivå.

UMEÅ UNIVERSITET

- Utveckla en variant av den kompletterande pedagogiska utbildningen med förhöjd studietakt för att ytterligare främja utbildningen av ämneslärare i regionen och nationellt,
- Fortsatt verka för att nuvarande bredd i utbildningsutbudet kan upprätthållas. Detta under förutsättning att kvalitén kan garanteras och ekonomiskt hållbara modeller för att ge utbildningen kan åstadkommas. Ett särskilt fokus bör även ligga på att utreda en variant av ämneslärarutbildning mot årskurs 7-9,
- Utarbeta en samlad strategi för marknadsföring och informationsinsatser inklusive eventuell uppsökande verksamhet.

Reguljär utbildning (samtliga strategier under denna rubrik anknyter till nationella uppdrag enligt regleringsbrev och nationella anvisningar*)

- Arbete med Fler vägar in enligt separat handlingsplan,
- Arbete med det nationella uppdraget för ämneslärarutbildning samiska och meänkieli samt uppdraget med utveckling av utbildningar av relevans för Kulturskolan enligt särskild plan,

Fortbildning och avancerad nivå (samverkanslektorat 2019-2021):

- Skapa en organisatorisk struktur för avancerad nivå i betydelsen samordna kurser och kursgivning,
- Utveckla professionsprogram, alternativt ett utbud av fristående kurser på avancerad nivå som leder till en examen på magister- och masternivå,
- Skapa en sammanhållen information och marknadsföring för avancerad nivå.

Målområde 3: Hög kvalitet i den verksamhetsförlagda utbildningen

Utgångspunkt i vision för Umeå universitet:

Här får [studenterna] kunskap och handlingsberedskap att driva utveckling [...]

Samverkan bedrivs där den stärker vår egen kunskapsutveckling och samtidigt skapar mervärden för våra samarbetspartner [sic].

Analys

Den verksamhetsförlagda utbildningen (VFU) är en central del i utbildningen till lärare och förskollärare. Under VFU-perioderna tränar studenterna att planera, genomföra och utvärdera undervisning. Att pröva och följa upp elevernas kunskapsutveckling samt att sätta betyg är också centralt innehåll där studenterna ökar graden av självständighet under sina studier. Andra viktiga delar i VFU:n är att auskultera hos erfarna lärare, att lära sig att samarbeta med kollegor, att sätta sig in i skolans organisation och arbetssätt samt att lära känna undervisningslokaler och dess material.

Uppföljningar har visat att en översyn krävs för att säkra hög kvalitet av VFU. I denna ska bland annat analyser av progression, stöddokument, bedömningsunderlag, betygsriterier, dess längd och placering i utbildningen bland annat ingå. Dessutom bör system för praktikplacering samt samarbetet med olika aktörer intern och externt ses över för att säkerställa att placeringar sker med kvalitet. Översynen har påbörjats under 2019 i dialog med respektive programråd, studenter och representanter för skolhuvudmännen och kommer att fortsätta under 2020 med förslag till konkreta åtgärder för respektive program som sedan ska implementeras i dialog med programråd och institutioner.

I dialog med studentföreningarna i anslutning till 2019 års Studentkårsskrivelse föreslås också att ett särskilt fokus ska läggas vid att tillse att alla studenter erhåller information om sina VFU-

UMEÅ UNIVERSITET

placeringar enligt regelverket, dvs. fyra veckor före aktuell VFU-period. Även rutiner för information till VFU-handledare kan behöva ses över för att säkerställa att alla handledare i skolan i god tid nås av aktuell information om kommande studentplaceringar. UmPe och de olika underföreningarna bör även bjudas in till den terminsvisa VFU-dagen då lärarutbildare och VFU-handläggare/lärare träffas för att diskutera gemensamma frågor.

Försöksverksamheten med övningsskolor och övningsförskolor* handläggs i särskild ordning där en projektorganisation skapas med tillhörande projektplan och tidplan. Nuvarande mandatperiod för övningsskolor går ut våren 2020. Ett förslag är att verksamheten förlängs med minst ytterligare fyra år. Här måste dock resursfrågan och eventuellt inriktningen på arbetet utredas ytterligare, i det fall de medel som regeringen tillskjuter för en permanent satsning inte är lika omfattande som idag.

Strategier:

- Översyn bedömningsunderlag och analys av betygsättning av VFU,
- Översyn av gällande stöddokument avseende VFU-besök och trepartssamtal samt översyn av rutiner så att alla placeringar sker i tid,
- Översyn av kontaktvägar och ansvarsfördelning mellan kursansvarig, besökande universitetslärare och handledare inklusive rutiner för information till handledare om aktuell placering,
- Översyn av bemanning för VFU-besök och övervägande av eventuellt tillskapande av rekommendationer i kombination med annan stödjande verksamhet,
- Översyn av VFU-periodernas innehåll beträffande ämnen, åldersgrupper, stadier och skolformer,
- Översyn av VFU-perioders längd och placering i tid under respektive utbildning,
- Översyn av befintlig handledarutbildning del 1 7,5 hp, överväg eventuellt fysiska träffar i Örnsköldsvik, Lycksele, Skellefteå och Umeå,
- Förläng övningsskoleprojektet*.

Målområde 4: Internationalisering (Universitetsgemensamt delmål 2018-2020: Studenter på samtliga nivåer får internationella perspektiv i sin utbildning

Utgångspunkt i vision för Umeå universitet:

Umeå universitet har nära samarbeten med strategiskt utvalda lärosäten i världen.

Umeå universitet möter de ökade kraven på konkurrenskraft som globaliseringen medför.

Analys

Den ökade globaliseringen och det alltmer mångkulturella samhället ställer krav på en medveten internationalisering av alla utbildningar. Detta gäller inte minst lärarutbildningarna som ska förbereda sina studenter för ett yrkesliv där kulturmöten är vardag och interkulturell kompetens är av stor vikt.

Att internationaliseringen inom lärarutbildningen behöver öka har konstaterats i flera rapporter. Där vissa utbildningar, som t ex handels- eller socionomutbildningar, uppnår närmare 50 procent utresande studenter, ligger lärarutbildningen i Sverige på omkring 3 procent utresande studenter. Orsakerna till den låga graden av mobilitet är många där några av de främsta är utbildningens tvärvetenskapliga karaktär, då "motsvarande" innehåll i en strikt mening inte alltid går att finna i andra länders lärarutbildningar. En annan anledning är bristen på valbara kurser, som präglar många program.

UMEÅ UNIVERSITET

Möjligheter att genomföra verksamhetsförlagd utbildning i ett annat land än Sverige finns redan i dag. Det går även att genomföra delar av ämnes-/inriktningsstudier i ett annat land i Sverige, dock inte alltid på termins- och/eller årsbasis. Förutsättningar för att genomföra studier vid lärosäten i andra länder än Sverige har stärkts bland annat genom ekonomiska bidrag till utresande studenter. Vidare erbjuds i princip samtliga studerande i moderna språk möjlighet att genomföra en del av sin utbildning utomlands. För att öka det internationella har Lärarhögskolan även genomfört ett arbete med identifiering av mobilitetsfönster så att studenter ska kunna genomföra minst en termins studier vid ett lärosäte i ett annat land än Sverige. För förskolläroprogrammet och grundläroprogrammen finns utvecklade mobilitetsfönster, dock inte för ämnesläroprogrammet.

Något som bör påpekas är dock att internationalisering handlar om mer än bara inresande och utresande studerande. Internationalisering kan också ske på hemmaplan genom perspektiv/innehåll i utbildningar, kurslitteratur, gemensamma kurser med lärarutbildningar i andra länder, medverkan av gästlärare, möte med internationella studenter, samarbetet via nätet med studentgrupper i andra länder, osv. Även dessa aspekter bör utvecklas i respektive utbildning i nära dialog med respektive programråd.

Lärarhögskolan har under en längre period koncentrerat sin internationella verksamhet till fem partnersuniversitet (Strandmillis University College, University of Wisconsin-Whitewater, La Trobe University, University of Sydney och Universitetet i Tromsø) för att förstärka och fokusera det internationella utbytet. Systemet med partneruniversitet behöver dock ses över. Ska partneruniversiteten vara fler, färre, andra i framtiden för att bättre svara mot studerandes behov av stimulerande internationella lärmiljöer? Detta bör utredas liksom möjligheten att i högre utsträcknings samarbete med universitet i Europa och kanske särskilt inom norden, exempelvis Åbo Akademi.

Strategier:

- Förstärk internationalisering i ämnesläroprogrammet genom riktade sökbara bidrag till institutioner som vill knyta kontakter för att utveckla mobilitetsfönster för ämnen i ämnesläroprogrammet,
- Genomför en översyn av hur internationalisering på hemmaplan kan stärkas i respektive program, exempelvis genom främjande av interkulturell kompetens.
- Genomför en översyn av nuvarande partneruniversitet med målet att kunna erbjuda så stimulerande och attraktiva internationella lärmiljöer som möjligt för Umeå universitets läroprogram,
- öka antalet studenter som åker på utbytesstudier,

UMEÅ UNIVERSITET

Forskning:

Målområde 1: Vid Umeå universitet bedrivs omfattande utbildningsvetenskaplig forskning av hög kvalitet

Utgångspunkt i vision för Umeå universitet:

Banbrytande forskning gör oss världsledande inom flera vetenskapsområden och genererar resultat som kommer samhället till nytta genom innovation och tillämpningar.

Vi konkurrerar framgångsrikt om extern finansiering, är efterfrågade och tar plats på den nationella och internationella arenan.

Forskning stärker utbildning. Utbildning stärker forskning.

Analys

Trots omfattande och mycket positiva satsningar på utbildningsvetenskaplig forskning vid Umeå universitet så har forskningen och forskarutbildningen inom området lokalt och nationellt ännu relativt små permanenta resurser sett i relation till grundutbildningens omfattning och sett i relation till att utbildning på olika nivåer är en av samhällets absolut största verksamheter. Fakulteternas finansiering av utbildningsvetenskap och Lärarhögskolans löpande forskningsbudget är långt ifrån tillräcklig för täcka behovet vid Umeå universitet, där den stora tillfälliga forsknings- och kompetenssatsningen från universitetsstyrelsen avslutades 2016. Sammantaget måste därför arbetet med att öka interna och externa forskningsanslag fortgå. Samtidigt räcker det på grund av rekryteringsvärigheter ibland inte räcker med att tillföra mer medel, tydliga rekryteringsstrategier behöver även utvecklas.

Inom utbildningsvetenskap finns en del nationellt sett starka forskningsområden, medan flera områden fortfarande befinner sig i ett uppbyggnadsskede och det finns även viktiga områden inom vilka forskning väsentligen saknas. Det senare är problematiskt dels eftersom utbildningsvetenskaplig forskning behövs som stöd för att utveckla undervisningspraktiken vid skola/högskola och dels eftersom grundutbildningen vid Umeå universitet ska vara vetenskapligt baserad. Även de utbildningsvetenskapliga forskningsområden som är relativt starka vid Umeå universitet (och nationellt) är i realiteten förhållandevis små jämfört med många forskningsområden utanför utbildningsvetenskap. Anslagen till områdena är relativt få och därför kan tillgång till ekonomiska resurser variera mycket även på kort sikt, vilket i kombination med ovan nämnda rekryteringsvärigheter försvårar långsiktig planering. Vetenskapsrådet avsätter endast ca 3% av sina anslag till utbildningsvetenskap och de övriga externa finansiärerna totalt sett betydligt mindre, trots att utbildningssektorn både har stora utvecklingsbehov och till sin omfattning är i paritet med områden som vård, teknik och naturvetenskap där forskningssatsningarna är mångdubbelt större. Problemet förstärks av att de utbildningsvetenskapliga anslagen från Vetenskapsrådet, som är den huvudsakliga externa finansiären av utbildningsvetenskaplig forskning, är mycket få till antalet. Flexibilitet och långsiktighet i planering för personella och ekonomiska resurser är därför särskilt viktigt inom utbildningsvetenskap.

Den reviderade organisation för Lärarhögskolan som infördes 2012 medför att Lärarhögskolan bättre kan arbeta universitetsövergripande i samarbete med fakulteterna kring utveckling av forskningsmiljöer inom utbildningsvetenskap och kompetensförsörjning i relation till Lärarhögskolans program. Då Lärarhögskolan inte har egna anställda inom kärnverksamheten är de begränsade till att erbjuda fakulteter och institutioner ekonomiskt stöd genom riktade satsningar. För att nå långsiktighet, flexibilitet och utökade forskningsresurser är det viktigt att Lärarhögskolans forskningssatsningar diskuteras samt samplaneras och synkroniseras med fakulteternas/institutionernas strategier och finansiella resurser. Att fakultetsledningarna ingår i Lärarhögskolans styrelse och nominerar ledamöter forskningskommittén är en styrka i detta

UMEÅ UNIVERSITET

avseende. Bedömningen är dock att dialogen med fakultetsledningarna kan stärkas ytterligare exempelvis genom mer frekventa dialoger, exempelvis på årlig basis.

Strategier:

I syfte att bredda basen för utbildningsvetenskaplig forskning riktas stöden brett mot forskare såväl inom som utom områdena pedagogik, pedagogiskt arbete och ämnesdidaktik samt mot såväl teoretisk som praktisk forskning om utbildning, undervisning och lärande relaterat till samhällets och individens behov. Här ingår:

- omfattande satsningar på forskarutbildning (se även delmål nedan),
- sökbara kvalitets- och prestationsbaserade anslag för forskningstid,
- identifiering av angelägna forskningsområden och utvecklingsområden med central betydelse för framtiden samt erbjudande av anslag till dessa,
- riktade satsningar som beaktar de specifika behov och möjligheter som identifieras dels av Lärarhögskolans utvärderingar och dels av institutioner och fakulteter men även fakultetsövergripande satsningar,
- sökbara internationaliseringsmedel,
- stöd till ansökningar som erhållit höga betyg i UVK:s utlysningar
- tillskapa rutiner för mer frekventa dialoger med fakultetsledningar, exempelvis på årlig basis.

Målområde 2: Risktagande och nydanande forskning

Utgångspunkt i vision för Umeå universitet:

Banbrytande forskning gör oss världsledande inom flera vetenskapsområden och genererar resultat som kommer samhället till nytta genom innovation och tillämpningar.

Trygghet, tillit och förtroende skapar förutsättningar för driv och mod och det risktagande som är nödvändigt för kunskapsgenombrott.

Analys

Forskarna själva är bäst lämpade att initiera nydanande forskning, som ibland även behöver innefatta risktagande. Forskarna behöver därför ges möjlighet till fri forskarinitierad forskning, och centralt för möjligheter till risktagande är att forskarnas finansiering är så långsiktig och stabil som möjligt. Prestationsbaserade forskningsfinansieringssystem kan dock vara konserverande i meningen att de premierar höga publikationsnivåer som i sin tur åtminstone kortsiktigt taktiskt kan främjas av att forskare fortsätter i samma spår som tidigare. Eftersom Lärarhögskolans individuella anslag till forskningstid baseras delvis på publikationsprestation behöver denna problematik beaktas. Finansieringen ska därför så långt som möjligt genomsyras av långsiktighet, dels vad gäller identifiering av lämpliga finansieringsformer i samråd med fakulteter/institutioner. Dels i meningen att finansieringen är tillräckligt stabil för att tillåta såväl de tillfälliga motgångar som risktagande kan innebära som det omfattande arbete som ofta behövs för att bygga upp nydanande forskning. En del i Lärarhögskolans stöd till nydanande forskning är även den breda ansatsen och internationaliseringsstödet som nämns i delmålet ovan, vilket kan främja ny tvärvetenskaplig och/eller internationell samverkan.

Hänsyn behöver även tas till forskningens genomslag i utbildningspraktiken. Både behov och potential finns för nydanande vidareutveckling av den utbildningsvetenskapliga forskningens roll som bas för praktik inom skola och högskola. Inte minst finns behov att, som komplement till mer teoretiska resultat, göra forskningsresultat mer användbara för lärare och andra utbildningsaktörer (se nästa delmål nedan).

Strategier:

UMEÅ UNIVERSITET

- långsiktig planering och ekonomiskt stöd i samverkan med institutioner och fakulteter med avseende för att ge möjlighet till fri forskarinitierad nydanande forskning och risktagande,
- en gradvis övergång till mer långsiktig finansiering,
- en bred syn på utbildningsvetenskap som inbjuder till ny tvärvetenskaplig samverkan,
- internationaliseringsstöd som främjar influenser utifrån,
- initieringsanslag för att stimulera nydanande forskning, risktagande och ny forskarsamverkan.

Målområde 3: Lärarhögskolan har i samverkan med olika aktörer på utbildningsarenan stärkt forskning kopplad till verksamhetsutveckling

Utgångspunkt i vision för Umeå universitet:

Banbrytande forskning gör oss världsledande inom flera vetenskapsområden och genererar resultat som kommer samhället till nytta genom innovation och tillämpningar.

Vi har flera djupa och långsiktiga relationer med näringsliv och offentlig sektor.

Samverkan bedrivs där den stärker vår egen kunskapsutveckling och samtidigt skapar mervärden för våra samarbetspartner [sic].

Analys

Detta delmål bygger vidare på de två delmålen ovan, och specificerar en särskild profil som en del av Lärarhögskolans forskningssatsningar. Organiserad utbildning är en av samhällets största verksamheter. Karaktären hos utbildningsvetenskap som forskningsområde i Sverige och internationellt har det senaste decenniet påverkats av att allt större vikt har lagts vid att lärarutbildning, som traditionellt till stora delar varit en professionsbaserad yrkesutbildning, ska bedrivas på vetenskaplig grund. Enligt skollagen ska också all utbildning som bedrivs inom skolan "vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet" (Kap 1 § 5). Detta krav är en del i verksamhetens tilltagande komplexitet och de många utmaningar och problem som skolväsendet konfronteras med och som ställer stora krav på professionella lärare, skolledare och andra yrkesverksamma i skolan. Ett exempel på en sådan komplex utmaning är de skärpta krav på likvärdighet som ställs i skollagen. Det finns därför behov av att vidareutveckla den utbildningsvetenskapliga forskningens roll som bas för verksamhetsutveckling inom skola och högskola. Dessutom kan forskningsresultat bättre och mer systematiskt vidareutvecklas till kunskap som är mer direkt användbar för lärare och andra utbildningsaktörer. Samtidigt har senaste decenniets utbildningsvetenskapliga forskningsöversikter visat på goda utvecklingsmöjligheter. Sammantaget leder detta till ökade behov och möjligheter att i högre utsträckning låta forskningens inriktningar vägledas av skolans behov, utveckla praktisknära utbildningsvetenskaplig forskning, samt basera verksamhetsutveckling på forskning.

Lärarhögskolan och de skolhuvudmän som Lärarhögskolan varit i dialog med är positiva till de effekter i form av kvalitetshöjande inslag och nya insikter som uppnås när en anställd delar sin arbetstid mellan skola och universitet. Det har dock visat sig vara svårt att under lång tid behålla personal i sådana kombinationsanställningar, då arbete i två verksamheter vanligtvis är mer ansträngande än att arbeta i en verksamhet. För att åstadkomma en rimlig arbetsituation och på samma gång ge goda förutsättningar för att knyta ihop samverkansarbetet mellan skola och universitet krävs extra resurser. Det system med karriärtjänster (förstelärare eller lektor) för verksamma lärare som sjösatts erbjuder ytterligare möjligheter att samverka genom delade uppdrag. Innehavaren av anställningen lektor ska exempelvis vara forskningsmeriterad (minst licentiatexamen). Samarbete mellan skola och universitet kan ge goda förutsättningar för att höja kvalitén på utvecklings- och forskningsarbete i båda verksamheter men kan utöver detta även stärka den utbildning som bedrivs i respektive verksamhet.

Umeå universitet har 2017 tillsammans med tre andra lärosäten, Uppsala universitet, Göteborgs universitet och Karlstads universitet, fått ett uppdrag från regeringen på praktisknära forskning

UMEÅ UNIVERSITET

inom ramen för en försöksverksamhet*. Inom ramen för projektet ska aktiviteter och strukturer utformas som möjliggör samverkan. Uppdraget innebär att planera och genomföra försöksverksamhet med mål att utveckla och pröva olika modeller för långsiktig samverkan mellan universitet och högskolor och huvudmän inom skolväsendet kring praktiktäna forskning. Satsningen ska bidra till att stärka den vetenskapliga grunden i lärar- och förskollärarytbildningarna samt i skolväsendet. Sammanlagt omfattar satsningen 125 miljoner för perioden 2017-2021. De fyra huvudansvariga lärosätena ska inom ramen för satsningen samarbeta med andra lärosäten och med skolhuvudmän.

Strategier:

- samverkan med skolhuvudmän och andra skolaktörer kring samverkansstrukturer, finansiering samt initiering och genomförande av praktiktäna forskning och utveckling,
- utlysning av anslag till kombinerade forsknings- och utvecklingsprojekt där Lärarhögskolan finansierar forskning genom projektanslag och skolhuvudman finansierar utvecklingsarbete,
- utlysning av individuella forsknings- och utvecklingsuppdrag som samfinansieras med skolhuvudman, där innehavaren blir en länk mellan universitet och skola genom att ha uppdrag inom bägge verksamheterna,
- arbete med nationell försöksverksamhet med praktiktäna forskning* enligt särskild plan.

Målområde 4: Universitetet har en attraktiv utbildning på forskarnivå (Universitetsgemensamt delmål 2018-2020)

Utgångspunkt i vision för Umeå universitet:

Framgångsrika medarbetare och motiverade studenter väljer Umeå universitet tack vare vår kreativa akademiska miljö, höga pedagogiska kvalitet och förstklassiga infrastruktur.

Analys: Nationellt (och delvis också internationellt) finns ett underskott på tillgänglig kompetens inom utbildningsvetenskap, vilket delvis har att göra med att flera utbildningsvetenskapliga områden är relativt unga och under utveckling. Inom flera områden, t.ex. specialpedagogik, små barns lärande, yrkesdidaktik och inom flera ämnesdidaktiska grenar finns ofta få eller inga behöriga sökande till lärartjänster (inklusive professorer). Umeå universitet och Lärarhögskolan bör fortsätta ansträngningarna att rekrytera nationellt och internationellt, men det har under det senaste decenniet visat sig långt ifrån tillräckligt för att täcka kompetensbehovet varför den sedan ca 20 år omfattande satsningen på forskarutbildning (lokalt och i extern samverkan) måste fortsätta. Lärarhögskolan bedriver sedan 2010 en utbildningsvetenskaplig forskarskola. Forskarskolans verksamhet är öppen för alla forskarstuderande vid Umeå universitet som (oavsett den allmänna studieplanens ämnesområde) har en individuell studieplan med utbildningsvetenskaplig inriktning, och även för doktorander som inte direkt finansieras via Lärarhögskolan. Via forskarskolan får således samtliga studerande inom utbildningsvetenskap tillgång till ett internationellt och nationellt nätverk.

Strategier:

- omfattande delfinansiering av doktorander som riktas till institutioner vid Umeå universitet och till skolhuvudmän i regionen,
- finansiering och organisering av en gemensam forskarutbildningsmiljö där kärnan är gemensamma utbildningsvetenskapliga kurser samt nationella och internationella internat,
- utlysning av sökbara internationaliseringsmedel för doktorander,
- särskilda satsningar på forskarutbildning inom områden av stor vikt för grundutbildning och där brist på vetenskaplig kompetens föreligger,
- samarbete nationellt med andra lärosäten kring forskarskolor.

UMEÅ UNIVERSITET

Stödverksamhet

Målområde 1: Genom en tydlig ansvars- och arbetsfördelning verkar Lärarhögskolans kansli för att ge samtliga involverade i Lärarhögskolans verksamhet ett professionellt, lösningsfokuserat och flexibelt stöd

Lärarhögskolans kansli är en professionell, lösningsfokuserad och flexibel resurs. Kansliets kompetens bör tas till vara och nyttjas i ett tidigt skede i beredningsprocesser. Detta är avgörande för att kansliets personal ska kunna genomföra ett professionellt arbete och ge stöd av hög kvalitet. Delaktighet bidrar till framgång och konkurrenskraft.

Strategier:

- ansvars- och arbetsfördelningen är tydlig och känd såväl inom som utom kansliet, bl.a. via arbetsbeskrivningar,
- handlägningsordningar finns och är lätta att följa,
- en långsiktig strategisk kompetensförsörjningsplan finns för LH:s kansli,
- beslutsvägarna är klara,
- kansliets medarbetare ingår i relevanta beredningsgrupper,
- alla vid kansliet är väl uppdaterade med för sig relevanta IT-system,
- kommunikation både internt och externt bör intensifieras och tydliggöras,

Målområde 2: Lärarhögskolan är en inkluderande arbetsplats där medarbetarnas hälsa är i fokus

Ett jämställdhetsperspektiv ska vara integrerat i olika led av beslutsfattande, planering och utförande av Lärarhögskolans verksamheter. Aktiva åtgärder ska vidtas för att Lärarhögskolans fysiska- och psykosociala arbetsmiljö ska vara bra och att det goda resultatet från senaste medarbetarundersökningen bibehålls.

Strategier:

- en kartläggning och analys av lika villkorsläget på arbetsplatsen genomförs,
- regelbunden individuell avstämning sker mellan kanslichef och medarbetare avseende arbetsmiljön.